

BEZDOMOVECTVÍ V PRAZE JAKO SPOLEČNÝ PROBLÉM

Podpořit, ne přehlížet. O potřebě systémového řešení bezdomovectví

Úvod

Bezdomovectví je dlouhodobým a naléhavým problémem nejen v České republice, ale i v celé Evropě. Nemůže ho vyřešit jedna organizace, ani nelze očekávat, že problém zvládnou pokrýt sociální služby. Zasahuje totiž do mnoha oblastí a gescí – zdravotní, sociální a bezpečnostní, týká se psychické podpory lidí, veřejného prostoru a zejména dostupnosti důstojného bydlení. V posledních letech se neziskové organizace, městské části a dobrovolnická sféra v rámci řešení bezdomovectví v Praze dostávají na hranici svých limitů. Pokud nebudeme bezdomovectví řešit komplexně na národní úrovni, bude se zvyšovat počet lidí, kteří se dostávají do bludného kruhu, ze kterého se dlouhá léta navrací zpět do společnosti, pokud se jim to vůbec někdy podaří. Zvyšovat se ale také bude nátlak na sociální a zdravotní služby, který je dlouhodobě neudržitelný. Potřebujeme podpořit, ne přehlížet. Bezdomovectví není jen problémem jednotlivců, kteří se ocitli na okraji společnosti. Je to celospolečenský problém. Řešením bezdomovectví je prevence a cílená systémová podpora vytváření důstojných a stabilních podmínek pro všechny.

Cíl dokumentu

Tento dokument je výzvou k tomu, aby se bezdomovectví stalo prioritou odpovědných všech kompetentních aktérů, zejména na úrovni krajů a státu, ale i obcí, měst a městských částí a vychází z klíčových sdělení a apelů konference konané dne 19.12. 2024 v Lichtenštejnském paláci v Praze pod záštitou Kláry Laurenčíkové, vládní zmocněnkyně pro lidská práva a Ivany Antalové, radní Prahy 1.

Současný stav bezdomovectví – Statistické údaje v Evropě a ČR

- V roce 2023 žilo v Evropě téměř 71,9 milionu lidí (16 % populace) pod hranicí chudoby. Materiální a sociální deprivace vzrostla mezi lety 2020–2023 o 3 % (FEANTSA, 2024).
- Bezdomovectví má dopady i na další zranitelné skupiny. Přibližně 1/4 lidí bez domova jsou ženy. Každý pátý člověk bez domova patří k LGBTQ+ komunitě (FEANTSA). V oblasti podpory pro tuto skupinu existují specifické potřeby, jako bezpečné prostory a služby.
- V ČR zažívá 1,6 milionu obyvatel závažné problémy s bydlením (Za bydlení, 2024)
- Mezi lety 2021 a 2023 přibýlo v ČR 100 tisíc lidí s těžce rozvrácenou životní úrovní ([Eurostat](#))
- Dle posledního výzkumu je v ČR 270 tisíc lidí v bytové nouzi a 18 tisíc lidí v situaci zjevného bezdomovectví (MPSV, 2022). Většina těchto osob je v Praze. Data zohledňují jen osoby české národnosti. Novější výzkumy nebyly zadány. Lze předpokládat stoupající tendenci.
- V Praze je odhadem 5–6 tisíc lidí ve zjevném bezdomovectví, další tisíce lidí jsou v bezdomovectví skrytém a potenciálním ohrožení bezdomovectví a bytovou krizí.

Za každým číslem je konkrétní lidský příběh. Potřebujeme hledat cesty, jak tuto situaci řešit společně, systémově a účinně.

„Bydlení není jen základní lidské právo, ale také prevence dalších problémů. Sociální péče přináší v dlouhodobém horizontu obrovské úspory. Každý z lidí bez domova je člověk s vlastním příběhem, důstojností a zaslouží si lepší život.“

Radní Ivana Antalová, Praha 1, sociální věci, bezbariérovost

Význam problému

„Lidská důstojnost není jen základním právem jako takovým, ale představuje samotný základ základních práv.“

Listina základních práv EU

„Listina Základních práv a svobod obsahuje právo na pomoc v hmotné nouzi a právo na bydlení. Právo na bydlení je součástí českého právního řádu. A bezdomovectví je do jisté míry popření tohoto práva.“

Klára Šimáčková Laurenčíková, zmocněnkyně pro lidská práva

Představení konference Bezdomovectví v Praze jako společný problém

Konference proběhla dne 19. 12. 2024 v Lichtenštejnském paláci a zaměřila se na systémové změny v přístupu k bezdomovectví. Zúčastnilo se jí přibližně 150 lidí, včetně zástupců/kyň městských částí, neziskových organizací, odborníků, odbornic, zahraniční hostky a lidí se zkušeností s bezdomovectvím. Následující apely jsou souhrnem výstupů této konference, kde hovořilo celkem 13 mluvčích z neziskových organizací a městských částí a lidí bez domova. Součástí akce byl strukturovaný networking a diskuze, které umožnily vyjádřit se i samotnému publiku. Na jednotlivých apelech se shodly všechny spolupořádající subjekty.

Cíle konference:

1. Aktuální situace – Poskytnutí přehledu o datech a pomoci lidem bez domova.
2. Limity a řešení – Identifikace limitů pomáhajících profesí a diskuze potřebných systémových řešení.
3. Apel na konkrétní kroky – Podpora spolupráce napříč sektory a návrhy konkrétních opatření naléhavého problému bezdomovectví.

Klíčové apely

1 Téma: LIMITY SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ POMOCI LIDEM BEZ DOMOVA

Apel 1. Multidisciplinární přístup k řešení bezdomovectví

Apel 2. Podpora legislativních změn pro systémové řešení bezdomovectví

Apel 3. Zlepšení podpory zdravotní péče pro lidi bez domova, včetně cizinců a cizinek

2 Téma: POTŘEBA DECENTRALIZACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V PRAZE

Apel 4. Spolupráce mezi městskými částmi a hl. městem Praha

Apel 5. Podpora menších nízkoprahových komunitních center (NDC) v různých MČ

3 Téma: LIDÉ BEZ DOMOVA VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Apel 6. Zlepšení dostupnosti veřejných služeb a veřejného prostoru pro lidi bez domova

Apel 7. Podpora dobrovolnických iniciativ a neregistrovaných, návazných služeb pomáhajících cílové skupině

Apel 8. Kontinuální monitoring počtu lidí bez domova dle všech kategorií ETHOS

1 Téma: LIMITY SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ POMOCI LIDEM BEZ DOMOVA

Kontext: Pomoc lidem bez domova leží na pomezí sociálních a zdravotních služeb, kde chybí jasná koordinace, dostatečné nástroje a hlavně systémová podpora. Bez odpovídající systémové podpory řeší sociální služby pouze důsledky, ne příčiny.

Citace: „Bezdomovectví by nemělo být jen záležitostí odborníků. Je zásadní si uvědomit, že i lidé bez domova jsou občané. Jde o problém, který se podprahově dotýká každého z nás. Ideál je, aby člověk mohl žít samostatně a plnohodnotně. To ale bezdomovectví neumožňuje. Komplexnost řešení bezdomovectví není jen v tom mít řadu služeb reagujících na potřeby, ale i v tom, že do toho bude zapojená celá republika.“

Pavel Pěnkava, PhDr., Ph.D., Vedoucí oddělení sociální prevence, Sociální kurátor ÚMČ Praha 1

„Nemůžeme dlouhodobě stavět na darech a osobních kontaktech, abychom zajistili zdraví lidí. Nejde jen o problém naší organizace, ale všech zdravotnických zařízení. Zdravotní péče není pro ty, kteří si ji zaslouží, ale pro ty, kteří ji potřebují.“

kap. MUDr. Andrea Pekárková, důstojnice a lékařka v ordinaci Armády spásy

Apel 1. Multidisciplinární přístup k řešení bezdomovectví

Založení a dostatečná podpora multidisciplinárních týmů složených z odborníků a odbornic na sociální služby, zdravotní péči, veřejnou bezpečnost a zástupce místních komunit, kteří budou pravidelně vyhodnocovat problémy veřejného prostoru a navrhnout konkrétní opatření na řešení bezdomovectví a dalších sociálních problémů.

Apel 2. Podpora legislativních změn pro systémové řešení bezdomovectví

- Schválení zákona o podpoře bydlení. Vznik kontaktních míst pro bydlení na úrovni samospráv.
- Předložení aktualizované Národní koncepce bezdomovectví do roku 2020 z roku 2013, která by reflektovala nové trendy a stala by se závaznou pro všechny regiony České republiky.
- Vypracování Národní evidence osob bez přístřeší, do které by měli přístup všichni poskytovatelé sociálních služeb, zaměřených na řešení problematiky bezdomovectví. Evidence by eliminovala duplicitní výkazy, poskytovala by přesné a aktuální informace o počtu osob bez přístřeší, demografických údajů, místa evidenčního pobytu, směrů migrace, objemu poptávky po jednotlivých druzích sociálních a zdravotních služeb, a jiné důležité ukazatele, na základě kterých lze efektivně plánovat a vytvářet služby po celé České republice. Pro vznik evidence by mohl posoudit současný systém evidence služeb prostřednictvím aplikace OK systému, který zajišťuje MPSV.
- Řešení bezdomovectví a jeho prevence, by se měla stát součástí bytové politiky státu.
- vést cílenou národní osvětovou kampaň: příčiny a důsledky bezdomovectví, způsoby pomoci při jeho řešení a etice vzájemného chování majority vůči minoritě a naopak.
- Vydat vládní prohlášení, které by vyzvalo k depolitizování problematik jako je bezdomovectví.

Apel 3. Zdravotní péče pro lidi bez domova, včetně cizinců a cizinek

Zřízení garančního fondu pro financování zdravotní péče pro cizince a osoby bez domova, aby se zajistilo poskytování péče bez administrativních překážek a/nebo jinak podpořit zdravotní péči lidí bez domova v dostatečné formě, a to včetně cizinců a cizinek.

2 Téma: POTŘEBA DECENTRALIZACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V PRAZE

Kontext: V Praze je jen několik velkokapacitních center pro lidi bez domova. Současné nerovnoměrné rozmístění sociálních služeb v Praze způsobuje přetížení nejen konkrétních objektů, ale i jednotlivých městských částí a veřejného prostoru. Decentralizace sociálních služeb zatím probíhá jen pozvolna. Je ale klíčovým faktorem pro efektivní řešení bezdomovectví. Měla by zahrnovat větší zapojení města a městských částí, které pak mohou flexibilněji reagovat na lokální potřeby.

Citace: *„Zřizování velkých center s více službami je přežitý koncept; mnoho lidí s komplexními problémy na jednom místě je komplikované nejen pro nás, ale i pro naše klienty.“*

Mgr. et Mgr. Jitka Klánová, ředitelka Centra sociálních služeb B. Bureše Praha, Armáda Spásy

„Je třeba vyloučit mýtus, že organizace jako Naděje, Charita nebo Armáda Spásy se postarají o všechny tyto lidi.“

Aleš Strnad, DiS, vedoucí služeb Naděje, pobočka Praha

Apel 4. Spolupráce mezi městskými částmi a hl. městem Praha

Zřízení pravidelných pracovních skupin mezi městskými částmi a hl. městem Prahou, které se zaměří na spolupráci v řešení bezdomovectví a koordinaci a zajištění rovnoměrného rozdělení kapacit pro osoby bez domova, zahrnující nejen ubytování, ale i přístup k sociálním a zdravotním službám.

Apel 5. Podpora menších nízkoprahových komunitních center (NDC) v různých MČ

Podpořit městské části v rozvoji menších nízkoprahových komunitních center (NDC) pro osoby bez domova, zaměřených na specifické skupiny, propojených s veřejnými službami a s kapacitou pro efektivní integraci do komunity. Zvážení vypsání podpory pro zřízení zcela nových center jakožto ohříváren a mokřých služeb, které v Praze a ČR chybí zcela.

3 Téma: LIDÉ BEZ DOMOVA VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Kontext: Veřejný prostor se týká nás všech. Ne všem je ale umožněno účastnit se diskuze o jeho podobě a dalším směřování, zejména pak například marginalizovaným sociálním skupinám a specificky lidem bez domova. K nim je veřejný prostor často nepřívětivý, a jsou z něj vytlačováni. Pohyb ve veřejném prostoru pro lidi bez domova ale často není otázkou volby.

Citace: *„To, že vytlačíme lidi z veřejného prostoru může vypadat jako pohodlné řešení. Potřebujeme ale řešit příčiny. To, že se tyto lidé pohybují ve veřejném prostoru je právě produkt těchto problémů. Restrikce obvykle jen přesunou problém jinam. Dejme hlas lidem bez domova.“*

Místní místním

„Koncept Street medicíny je ideální. Naše práce má ale své limity. Nejsme lékaři. Nejsme schopni sledovat kontinuitu stavu, nemůžeme vést zdravotnickou dokumentaci, střídáme se, jsme studenti. Ošetřování lidí bez domova děláme ve volném čase a zadarmo.“

Medici na ulici

5. Podpora a rozšiřování veřejného prostoru pro všechny

- Vytvořit plány pro rozšiřování bezbariérové infrastruktury (toalety, pítka, přístřeší, lavičky) v Praze, dostupné pro všechny – osoby se zdravotním postižením, seniory a osoby bez domova.
- Zajištění podpory veřejného prostoru pro všechny, včetně vytvoření návrhu zajištění základních služeb ve městě, které zohledňují potřeby zranitelných skupin, jako jsou lidé bez domova a v nouzi.

- Plán pro spolupráci městských částí na řešení problémů ve veřejném prostoru koordinovaně, za přítomnosti zástupců/zástupkyň odborných sociálních služeb a lidí bez domova, ne jen policejních složek.

Apel 7. Podpora dobrovolnických iniciativ a neregistrovaných, návazných služeb služeb pomáhajících cílové skupině

Dobrovolnické organizace a pomáhající neziskové organizace, které nejsou sociálními službami, fungují dlouhodobě na hranici svých limitů, protože vypadávají ze systému pravidelné finanční podpory. Jejich udržitelnost je tak dlouhodobě ohrožena, přestože odvádí v podpoře lidí bez domova dlouhodobě kvalitní oceňovanou práci. Apelujeme na víceletou finanční podporu těchto organizací systémově.

Apel 8. Kontinuální monitoring počtu lidí bez domova dle všech kategorií ETHOS

Od roku 2022 nebyl proveden souhrnný průzkum počtu lidí bez domova. Apelujeme na pravidelný monitoring lidí bez střechy, ale i dalších lidí bez domova a v bytové nouzi, který zohledňuje všechny kategorie ETHOS, včetně lidí jiné než české národnosti. Jen pak je možné implementovat systémová opatření s reálnými dopady na podporu cílových skupin.

Závěr a výzva k akci

Apelujeme na přijetí těchto opatření do konce roku 2025.

Bezdomovectví a bytová krize nám nejsou lhostejné. Dle odborných odhadů a spolusouvisejících dat, které máme k dispozici, lze zároveň usuzovat, že bezdomovectví dopadá na stále více lidí v Praze i ČR. Bezdomovectví a bytová krize se týkají stále více lidí s českou, ale i jinou národností a jeho neřešením se prohlubují problémy, které nás v dalších letech čekají. Výzýváme tak k urgentnímu řešení problematiky bezdomovectví a k přijetí konkrétních opatření pro zlepšení životních podmínek lidí bez domova v Praze a ČR.

Vyzýváme prohloubení spolupráce mezi státními institucemi, neziskovým sektorem a občany k řešení bezdomovectví v Praze a ČR. Je zásadní, aby Praha a Česká republika kriticky nahlédly na tuto problematiku a přijaly konkrétní kroky k řešení bezdomovectví. Potřebujeme okamžité a konkrétní kroky k tomu, abychom zajistili, že lidé, kteří se ocitnou v této bezvýchodné situaci, budou mít možnost se z ní dostat. Bez adekvátní systémové podpory čelí lidé bez domova nejen fyzickému a psychickému vyčerpání, ale i stigmatizaci, která ještě prohlubuje jejich sociální vyloučení – znemožňuje přístup k základním právům – zdravotní péči, vzdělání, práci, základním službám a důstojnosti. Tento problém není selháním jednotlivce, ale důsledkem systémových nedostatků, které je třeba řešit na všech úrovních – od lokální po celostátní.

Potřebujeme systémová, dlouhodobá a multidisciplinární řešení, abychom snížili počet lidí bez domova a ulevili pomáhajícím profesím. Žádáme o koordinovanou spolupráci, s cílem, aby lidé na okraji naší společnosti měli šanci na reintegraci a důstojný život.

Přílohy

- Kompletní seznam citací a kazuistiky – [viz příloha č.1](#)
- Podrobné statistiky a data zmiňované v dokumentu – [viz příloha č.2](#)
- Další materiály k tématice a řešení bezdomovectví:

[Česko na křižovatce Zpráva o vyloučení z bydlení 2024](#) (Za bydlení/Platformu pro sociální bydlení, 2024)

[O bezdomovectví citlivě](#) (Místní místním, 2024)

[Zpráva o situaci lidí z Ukrajiny v kontextu bezdomovectví](#) (Místní místním, 2023)

[Bez Předsudků](#) (Místní místním, 2023)

[Veřejný prostor](#) (Místní místním a Architekti bez hranic, 2021)

[Bezdomovectví a veřejný prostor](#) (Architekti bez hranic, 2019)

[ZPŮSOBY ŘEŠENÍ BEZDOMOVECTVÍ A VYLOUČENÍ Z BYDLENÍ](#) (Eliška Lindovská, 2016)

[web ke konferenci](#) 18.12.2023

Kontakty na organizátory: Pro možnost další spolupráce a diskuse

- Aleš Strnad: ales.strnad@nadeje.cz
- Ivana Antalová: ivana.antalova@praha1.cz
- Jitka Klánová: jitka.klanova@armadaspasy.cz
- Franziska Weller: franziska.weller@suchtzentrum.de
- Medici na ulici: medicinaulici@gmail.com
- Místní místním: info@mistnimistnim.cz
- Pavel Pěnkava: Pavel.Penkava@praha1.cz

Vypracovala: Mgr. Ester Pacltová,

Místní místním, z.ú.

+420 733 161 564

ester@mistnimistnim.cz

mistnimistnim.cz